

Students' Developmental Needs and Life Conditions in Regional Boarding Schools: An Investigation Based on Teachers' Views

Gökçe ÇOKAMAY* Duygu ÇAVDAR** Figen ÇOK***

ABSTRACT. The purpose of this study is to determine students' developmental needs and life challenges in regional boarding schools through teachers' perspectives. The participants of the study were 15 teachers working at various regional boarding schools. The data was gathered through semi-structured interviews and were analyzed by thematic analysis. According to teachers' perspectives, it might be said that there are paradoxical results about satisfying children's developmental needs. Regional boarding schools have various practices. Moreover, such schools seem to be more advantageous for the students with the school facilities they offer as the students are coming from the regions with limited opportunities. On the other hand, it might be said that children's developmental needs aren't sufficiently met mainly because their parents ignorance and the students rarely visit them etc.

Keywords: students of regional boarding schools, developmental needs, life conditions¹

*Res. Assist., Ankara University, Faculty of Educational Science, Department of Psychological Services in Education, Ankara, E-mail: gokcecokamay@gmail.com

**Res. Assist., Başkent University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Ankara, E-mail: duyguucavdar@gmail.com

***Prof. Dr., TED University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Ankara, E-mail: figen.cok@tedu.edu.tr

SUMMARY

Purpose and Significance: Most countries carry out various political practices to serve education service and develop their education system. In Turkish education system, regional boarding schools were established for students who are disadvantageous such as due to family reasons to continue their education. The purpose of this study is to determine students' developmental needs and life conditions in regional boarding schools through teachers' perspectives. Researches about regional boarding schools show that boarding schools abroad's practices are better than in Turkey where are some limitations of satisfying students' needs. Also researches about these schools are limited so this study is considered important for describe in the students' needs.

Methods: This study is designed as a qualitative study based on obstacles. The participants of the study were 15 teachers working at various regional boarding schools. The data gathered through semi-structured interviews and were analyzed by thematic analysis. Each interview took nearly 30 minutes and was transcribed. Then themes were emerged and checked inter-rater consistency.

Results: Students' life conditions, basic needs, other needs and academic development, school climate and school practices, and general evaluation were emerged themes in this study. Important limits were observed in these subjects according to teachers' perspectives. Regarding life conditions, students have disadvantages. Their family usually consist of a lot of members and students live far away from their parents in these schools. Students also live with together and their basic needs such as feeding, security, cleaning etc. couldn't seem satisfied sufficiently.

In these schools, academic achievement is seen to be multiple. Because each student doesn't share the same previous academic life and has different factors about their family life according to teachers' opinions. Also, teachers' observations were remarkable in terms of gender. There are more boys than girls, and boys are more dominant than girls in school practices.

Some problems of teachers were mentioned such as teachers' working hours and life conditions, which create negative atmosphere in schools.

Discussion and Conclusion: Regional boarding schools' students' families were from low income level and they had major life challenges.

Most of them live in villages or small towns. They have many children mostly and this increases the indifference to their sons/daughters.

According to teacher opinions psychological needs of students are not met. Students are far away from their families and teachers are not able to be substitutes for families in satisfying the psychological needs of students. New approaches should be considered for these schools considering children healthy development.

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) Öğrencilerinin Gelişim Gereksinimleri ve Yaşam Koşulları: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir İnceleme

Gökçe ÇOKAMAY* Duygu ÇAVDAR Figen ÇOK*****

Öz. Bu çalışmanın amacı Yatılı İlköğretim Bölge Okulları'nda (YİBO) öğrenim gören öğrencilerin gelişim gereksinimleri ve yaşam koşullarını öğretmen görüşlerine göre belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, farklı YİBO'larda görev yapan farklı branşlardan 15 öğretmen oluşturmaktadır. Nitel araştırma modeline göre desenlenen araştırmada veriler, görüşme tekniği ile elde edilmiş ve bu veriler tematik analiz ile incelenmiştir. Bulgulara göre, YİBO'larda öğrenim gören öğrencilerin gelişim gereksinimleri, öğretmen görüşlerine göre çelişkili sonuçlar ortaya koymaktadır. Farklı YİBO uygulamalarının çeşitliliği göstermesinin yanı sıra, çocuklar daha çok dar ve yakın çevrelerden geldikleri için, YİBO'lar bazı açılardan evlerinden daha olumlu olanaklara sahip görünmektedir. Öte yandan ailelerinin ilgisizliği, çocukların nadiren evlerine gitmesi gibi nedenlerle gelişim gereksinimlerinin yeterince karşılanmadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: YİBO öğrencileri, gelişim gereksinimleri, yaşam koşulları¹

*Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Ankara, Türkiye, E-mail: gokceccokamay@gmail.com

**Arş. Gör., Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eskişehir, Türkiye, E-mail: duyguucavdar@gmail.com

***Prof. Dr., TED Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye, E-mail: figen.cok@tedu.edu.tr

GİRİŞ

Türkiye’de nüfusu az ve dağınık yerleşim yerlerinde çocukların eğitim almalarını sağlamak amacıyla farklı yollara başvurulmaktadır. Devlet, eğitim hakkından yararlanma gücünü olan ve dezavantajlı koşullara sahip öğrenciler için Yatılı İlköğretim Bölge Okulları’nı (YİBO) ve Pansiyonlu İlköğretim Okulları’nı açmıştır. Bu okulların yanı sıra “Taşınmalı Eğitim”, “Birleştirilmiş Sınıflar” gibi uygulamalar ile eğitimde fırsat ve olanak eşitliği sağlamaya çalışmıştır.

Eğitimde fırsat eşitliği sadece eşit okullar anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda eşit etkili okullar anlamına gelmelidir. Bu anlamda farklı sosyal yapıdan gelen çocukların söz konusu farklılıkların üstesinden gelmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla çocuklara yapılacak eğitimsel müdahalelerde de farklılık olacaktır. Bu noktada dezavantajlı öğrencilere, daha etkili öğrenme yaşantıları sağlanacağı düşünülmektedir. (Işık ve Maya, 2003).

YİBO’ların kuruluşu Cumhuriyet’in kuruluş tarihlerine rastlamaktadır. Atatürk, 1 Mart 1923 tarihinde TBMM’nin açılış konuşmasında ilköğretimde yatılı okullara ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine 1923–1933 yılları arasında bütçeleri elverişli illerde, 1933–1938 yılları arasında bucak ve ilçe merkezlerinde, 1940 yılında ise merkezi köylerde gündüzlü ve pansiyonlu okullar açılmaya başlanmıştır (Aralpcan, 1998).

YİBO’lar ve Pansiyonlu İlköğretim Bölge Okulları 1962 yılında çıkarılan 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’na göre hazırlanan “Bölge Okulları Yönetmeliği”nin 1. Maddesinde “Çeşitli sebeplerle henüz bir ilkokul açılmamış olup [ayrıca doğa koşulları ve ulaşımın güç olduğu ve yerleşim yerlerinin okula uzak olması durumunda], birbirlerine yakın birkaç köyün bulunduğu yerlerde veya evleri ve ev grupları dağınık olan köylerde, yatılı okullar açılır” hükmüne yer verilmiştir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 25. ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 9. maddesine göre “İlköğretim pansiyonlu bölge okulları açılır” hükmü gereğince planlanarak bu okullar açılmaya başlanmıştır (MEB, 2003).

1997-1998 eğitim-öğretim yılında kesintisiz zorunlu 8 yıllık eğitimin başlamasıyla birlikte, okul kurulamayacak yerleşim yerlerinde açılan YİBO sayılarında artış olduğu görülmüştür. Bu okullar, zorunlu eğitim çağındaki (6-14 yaş) öğrencilere eğitim ve barınma olanakları sağlayan eğitim kurumları olarak bilinmektedir.

Kırsal kesimde okulu bulunmayan, köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çocuklar ile maddi imkânlardan yoksun ailelerin çocuklarının, ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla açılan yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarında okuyan çocukların

yiyecekleri, giyecekleri, ders kitapları, defterleri, harçlıkları, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 4. maddesine göre "YİBO'lar nüfusu az, dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin parasız yatılı, çevresindeki öğrencilerin gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri okullar" olarak tanımlanmıştır (MEB, 2003).

YİBO'ların eğitim amaçları ise şu şekildedir:

- Nüfusu dağınık olan yerleri öğretmene ve okula kavuşturmak,
- Köylerde özel eğitime, korunmaya muhtaç çocuklarla, okul öncesi eğitim için sınıflar açılmasını sağlamak,
- Çevrenin sağlık, tarım, halk eğitimi ve her türlü kalkınma faaliyetine bir merkez vazifesi görmek,
- İlkokulu bitiren çocuklar için mecburi öğrenim çağının dışına çıkıncaya kadar tamamlayıcı kurslar ve sınıflar açmak ve bölge şartlarına göre çocuklara pratik kazandırmak, bu çocuklardan yetenekli olanlara ileri öğrenim imkanları hazırlamak,
- Bağımsız öğretmenli okullarda mezun olan çocukların beş sınıflı ilkokulu bitirmelerini sağlamak,
- Cıvarda tek öğretmenli ilkokullarda okuyan dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin birkaç öğretmeni bulunan okullardan faydalanmalarını sağlamak,
- Çevre öğretmenlerinin birleşip görüştükleri ve tecrübelerini paylaştıkları bir yer olmak ve öğretmenlerin işbaşında yetiştirilmelerine hizmet etmektir (MEB, 2003).

Bu amaçları gerçekleştirmek üzere açılan YİBO'ların sayısı 2010-2011 öğretim yılı Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre 539, okullarda öğrenim gören öğrencisi sayısı 247563 ve bu okullarda görev yapan öğretmen sayısı ise 12990'dur (MEB, 2010).

Yatılı okullar konusunda dünyadaki uygulamalara bakıldığında, İngiltere'de çeşitli amaçlarla kurulmuş yatılı okulların bulunduğu görülmektedir. Çocuk evleri, mülteci çocuklar için yurtlar, askeri eğitim kurumları, özel eğitim gereksinimi olan çocuklara yönelik yatılı kurumlar, iletişim güçlüğü yaşayan, duygusal-davranışsal bozuklukları olan çocuklara yönelik kurumlar, bakımevleri, ıslahevleri, psikiyatri üniteleri ve bölge okulları İngiltere'de örneklerine rastlanan yatılı okul türlerinden bazılarıdır.

Benzer şekilde yatılı okul örneklerine Malta'da da rastlanmaktadır. Türkiye'deki YİBO'lara benzer uygulamaları olan bölge okulları (boarding schools) özel eğitim verilen yatılı okullardan ayrı olarak genel eğitim veren okullar biçiminde tanımlanmaktadır. Bu okullara öğrencilerin gönderilmelerinin dört temel nedeni, a) özel hüküm durumları, b) evlerin

eğitim ortamlarına ulaşılabilir olmaması, c) halka hizmet sunma amacı, d) bu okulların yararlı olduğu düşüncesi, olarak açıklanmaktadır (Anderson, 2005).

YİBO'lar eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla açılmış olmalarına rağmen, pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunlar; aileden uzak kalma, aile sevgi ve şefkatinden yoksunluk, ana-baba ilgisinin eksikliğinin yanı sıra aşağıda sıralananlar önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Akt: Yılmaz, 2012).

- Öğretmenlere karşı antipatinin yüksek olması,
- Yetersizlik duygusu,
- Gelecek kaygısı,
- Hastalık oranının yüksek olması,
- Emre itaatini belirgin olması,
- Suç oranının yüksek olması,
- Okula karşı tepkinin belirgin olması,
- Edilgen (pasif) davranışlar,
- Okuldan kaçma oranlarının yüksek olması,
- Ailelerinin bulunduğu yerde okula gitme isteklerinin belirgin olması.

Türkiye'de ve dünyada, ilgili alanyazına bakıldığında yatılı okullarının uygulamaları, olanakları ve sorunları hakkında yapılan bazı güncel çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin, Yılmaz (2012), YİBO'lardaki sorunları öğrenci algılarına göre değerlendirdiği araştırmasında öğrencilerin, okul ve yatakhane temizliği, okulun yatılı olmasının öğrenci başarısına etkisi, öğrencilerin ergenlik sorunlarını öğretmenleri ile rahatlıkla konuşabilmeleri, öğrencilerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, rehberlik hizmetlerinin yeterliliği, ailelerin ziyaretleri, okulda spor yapılabilecek mekan yeterliliği, rahatlıkla banyo yapılabilirliği, tuvalet temizliği için kullanılan materyallerin yeterliliği, çocukların aileleri ile iletişime geçebilirliği konularının yetersiz olduğuna ilişkin görüşleri dikkat çekmektedir.

YİBO'da eğitim gören öğrencilerin disiplin sorunları ve nedenlerine ilişkin bir çalışmada elde edilen bulgulara göre başlıca disiplin sorunları yönetici, öğretmen ve rehber öğretmen tarafından: "Lakap takma, küfür etme, yalan söyleme, devamsızlık, derse geç gelme, hırsızlık, oryantasyon eksikliği, okul araç gereçlerine zarar verme, temizliği ihmal etme, öğretmene saygısızlık" olarak bildirilmiştir. Disiplin sorunu olarak nitelendirilen bu davranış problemlerinin nedenleri ise "Öğrencinin aileden uzak oluşu, aile yapısı ve yetişme koşulları, oryantasyon eksikliği, öğretmenlerin görevlerini yerine getirmemeleri, öğrencilerin sürekli aynı ortamda bulunmaları,

ergenlik çağı sorunları ve caydırıcı kuralların olmaması” şeklinde temalandırılmıştır (Özmen ve Tonbul, 2010).

Ak ve Sayıl (2006), YİBO’da, taşınmalı eğitim ile ve normal eğitim-öğretim gören öğrencilerin başarıları ve algıladıkları sosyal destek, okula karşı tutumları ve davranış-uyum problemlerini incelediği çalışmalarında, sosyal destek, davranış sorunları ve okula uyum konularında en dezavantajlı öğrenci grubunun YİBO öğrencileri olduğunu ortaya koymuştur.

Aytekin (2009), Diyarbakır ilinde YİBO’ların işleyişinin yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda değerlendirdiği çalışmasında; yöneticiler görev yaptıkları okulların fiziksel ortamlarının yetersiz olduğunu ve görevli personelin YİBO’larda görev yapmaya isteksiz olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler ise, görev yaptıkları okullardaki fiziksel ortamları yetersiz bulmuştur. Materyal sıkıntısı çekildiği, öğrencilerin okula uyumlarının düşük olduğu, bunun ailelerinden uzakta olmalarının bir sonucu olduğu, aynı zamanda veli ilgi düzeyinin de düşük olduğu, bunun da psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu görüşlere karşın genel olarak yönetici ve öğretmenlerin okullarından memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yurtdışındaki çalışmalara bakıldığında yatılı okullarda öğrenim gören öğrencilerin sorunlarına ve yaşam koşullarına ilişkin Türkiye’deki alanyazına benzer olarak sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır.

Schaverien (2011), kendisi de bir yatılı okul deneyimine sahip olarak ortaya koyduğu çalışmasında, erken yaşlarda yatılı eğitim-öğretim deneyiminin bireye gelecek yıllarda psikolojik olarak olumsuz yansıdığından söz etmiştir. Erken yaşta anne-baba ve kardeşlerden ayrılmanın bağlanma sorunlarına neden olduğunu, bunun yanında küçük yaşlarda zorbalığa ve cinsel istismar ile karşılaşıldığını bildirmiştir. Tüm bu zorluklar da yatılı okul deneyimine sahip bireylerin, psikiyatriste daha erken yönelmelerine neden olmaktadır.

DeJong ve Holder (2006), Hint yatılı okulları ve teröpatik yerleşim modeli adlı projelerinde, öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak, yıllık planlara göre uzmanlar, danışmanlar ve ruh sağlığı profesyonellerinin akademik personel ile birlikte yer alacakları bir program hazırlamaya çalışmışlardır. Belirlenen okullarda plan ve uygulamalar ile ilgili değerlendirmelerin sürekliliğini sağlamak amacıyla madde kötüye kullanımı, duygusal problemler, sosyal sorunlar ve diğer risk grubuna giren öğrencilerin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmışlardır.

Westhuizen, Oosthuizen ve Wolhuter (2007), Güney Afrika erkek yatılı okullarında etkili örgütsel kültür ve öğrenci disiplini arasındaki ilişkiyi incelemiş ve aradaki bağlantının birtakım göstergelerine değinmiştir. Araştırma bulgularına göre, okul kültürü ve öğrenci disiplini ilişkisinin

belirleyicileri, öğrencilerin yönetime katılarak uygulamalarda söz sahibi olmalarında, öğretmenlerin işbirlikli ve alanlarında uzman olarak görülmesinde, öğrencilerin yaşam ortamlarının temiz olmasından duyulan memnuniyetin yanı sıra, çeşitli spor etkinliklerine katılımlarına olanak veren bir okul yapısının olmasında ve aile katılımının baba-oğul günlerinin düzenlenmesinde görülmektedir. Ayrıca törenler ve geleneklerin okulda sürdürülmesinin öğrencilerin davranışlarına olumlu yansıdığı, araştırmacı gözlemleri ve öğretmen-öğrenci görüşleri ile ortaya konmuştur.

White'ın (2004), Avustralya'da karma yatılı okullardaki Anglo-Avustralyalı ve yurtdışından gelen öğrencilerin anılarına dayanan sosyolojik çalışmasında, yatılı okulun öğrencinin yaşamını ne yönde değiştirdiği ve yatılı okulun öğrenciyi mezuniyet sonrasında ne derece hazırladığı sorularına yanıt aramıştır. Öğrenci görüşlerine göre yatılı okulların öğrencileri daha özerk kıldığı ve okul sonrasında başarılı olmaya ilişkin olumlu katkıları olduğu anlaşılmaktadır.

İlgili alanyazın incelendiğinde, yurtdışındaki yatılı okul uygulamalarının Türkiye'deki uygulamalara göre öğrencilerin gelişim gereksinimlerinin karşılanması ve okul sonrasında hazırlık yapılması yönünde daha olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak yatılı okul deneyimlerinin çocukların psikolojik olgunluğunu sağlayacağı düşünüldüğü gibi ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilemesi de olasıdır.. Türkiye'deki araştırmalar, yatılı eğitimin yapıldığı bu okullarda öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanmasında sınırlılıklar ve sorunlar olduğuna ilişkin genel gözlemlere yer vermektedir. Bu okullarda öğrencilerin gelişim gereksinimleri ve bunların karşılanması ile ilgili sorunlarına yönelik çalışmalar bulunmamaktadır. Dolayısıyla durumu betimleyip sorunlara ilişkin çözümler oldukça sınırlıdır.

YİBO'larla ilgili bazı araştırmalar bulunmakla birlikte, bunların çok azı öğretmen görüşlerine odaklanmaktadır. Ayrıca Türkiye'de özel konumları olan bu okulların, çocukların gelişimlerine ve koşullarına dönük değerlendirilmesi hem okula dönük hizmetlerin gelişmesi hem de konuya ilişkin araştırmaların yaygınlaşması açısından önemlidir. Bu nedenlerle Türkiye'nin önemli kurumlarından YİBO'ların çocukların gelişim ihtiyaçlarını karşılamadaki durumlarının öğretmen görüşlerine başvurularak incelenmesi önemli görülmektedir. Öte yandan, çalışmanın öğretmen bakış açısı ile yapılması ve çocukların gelişim gereksinimlerine odaklanması nedeniyle konuya özgün bir bakış açısı getireceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin YİBO'larda öğrenim gören öğrencilerin gelişim gereksinimleri ve yaşam koşulları konusundaki görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. YİBO'da öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin gelir ve eğitim düzeyleri ile yaşam koşulları (yaşadığı yer, köy, kasaba, ilçe, il, kardeş sayısı) nasıldır?
2. YİBO'da öğrenim gören öğrencilerin bu okullara yönlendirilme nedenleri nelerdir ve ailelerini ne sıklıkla, ne kadar süre görmektir?
3. YİBO'da eğitim gören öğrencilerin birbirlerini tanıma özellikleri ve çoğunlukta olan cinsiyete ilişkin gözlemler ile bu durumların akran ilişkilerine yansımaları nasıldır?
4. Okul içinde genel olarak ortaya çıkan sorunlar (akran ilişkileri, akademik başarı gibi), rehberlik servisinin sorun odaklı ve genel olarak yaptığı çalışmalar nelerdir?
5. Öğrencilerin oyunlarına ilişkin gözlemler nelerdir? (ne tür oyunlar oynarlar, oyun oynamada cinsiyet ve rol seçimi)
6. Okulun, öğrencilerin temel ihtiyaçlarına (sağlık, yemek, uyku, güvenlik, sevgi ve ait olma) yönelik ne gibi hizmet ve uygulamaları bulunmaktadır?

YÖNTEM

YİBO'larda öğrenim gören öğrencilerin gelişim gereksinimleri ve yaşam koşullarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik olan nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Nitel araştırma bir alan veya yaşam ortamına yoğun bir temas ile birlikte araştırmacının yoğun dikkat ve empatik kavrayışı, katılımcıların ortaya koyduğu malzemelerin (görüş, gözlem vb.) okunarak belirli temaların ayıklanmasını gerektiren ve böylece incelenen duruma ilişkin sözel veri sağlayan bir yöntemdir (Punch, 2005). Sözü edilen verilerin sağlanması amacıyla öğretmenlerle görüşme yapılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak için, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme türünde araştırmacılar tarafından araştırılan konu hakkında zengin bilgilere sahip olmaları açısından önerilen bireyler seçilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu nedenle araştırmacılar, YİBO'larda çalışan öğretmenlerin, konu hakkında bilgi sahibi olduklarını düşündükleri ve görüşme yapılmasını önerdikleri arkadaşlarına ulaşarak örnekleme grubunu belirlemiştir. İlk görüşme seçilen bir YİBO'da yapılmış ve ardından görüşme yapılan bu öğretmenin önerdiği arkadaşlarına ulaşılmıştır. Böylece katılımcılar 4 farklı ilde bulunan YİBO'larda görev yapan, farklı branşlardan 15 öğretmenden oluşmuştur. 15

öğretmenlerden 3'ü rehber öğretmen, 5'i sınıf öğretmeni ve 7'si farklı branş öğretmenleridir. Öğretmenlerin eğitim ve mesleki deneyimlerine bakıldığında, tümü en az lisans mezundur ve meslek yaşantıları 2 ile 7 yıl arasındadır.

Veri Toplama Aracı

Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan ve uzman görüşüne sunulan, yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu, ilgili kaynakların taranması, alan uzmanlarına danışılması, soruların oluşturularak bir ön uygulama sonrası düzeltmelerin yapılması ile son halini almıştır. Görüşme formu soruları içinde, öğrencilerin gelişim gereksinimlerine ve YİBO okullarının sunduğu hizmet ve olanaklarına yönelik 14 soru bulunmaktadır. Görüşme formunda yer alan sorulardan bazıları aşağıda sunulmaktadır.

1. Okulunuzda eğitim gören çocukların YİBO'ya yönlendirilme nedenleri nelerdir?
2. Öğrenciler, ailelerini ne sıklıkta ve ne kadar süre görmektedir?
3. Çalıştığınız kurumda eğitim gören öğrencilerin birbirlerini tanıma özellikleri nasıldır?
4. Okul içinde sorunlar yaşanmakta mıdır? Yaşanıyorsa genel olarak ne gibi sorunlar olmaktadır?
5. Bulduğunuz okulda çocuklara sunulan sağlık hizmetleri hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Verilerin Toplanması

Görüşmeler öğretmenlerin okullarında sessiz bir odada, dış etmenlerden etkilenmeyecekleri bir ortamda ve görüşme konusunda eğitilmiş ve deneyimli ve deneyimli sahibi iki araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler, katılımcıların izinleri alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerin her biri yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmeler ses kayıtlarından yazılı metne aktarılmış ve değerlendirmeler yazılı metinler üzerinden yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşülen bireylerin görüşlerini betimlemek amacıyla nitel veri analizi tekniklerinden tematik analiz kullanılmıştır. Psikoloji alanında kullanılan ancak nadiren bilinen tematik analiz yöntemi; temalar yolu ile örüntülerin ve durumların analizinde, belirlenmesinde ve raporlaştırılmasında kullanılan bir

tekniktir. Bu teknikle zengin detaylara sahip veri, asgari olarak düzenlenir ve betimlenir (Braun ve Clarke, 2006).

Tematik analiz yapılırken sırasıyla; görüşmeler yazıya dökülmüş, ilk kodlar sistematik bir biçimde belirlenmiş ve ilgili veriler her kod için birleştirilmiş, olası temalara ilişkin kodlar toplanmış, tüm verilerle yapılan kodlamalar kontrol edilmiş ve analiz için bir harita oluşturulmuştur. Analiz devam ederken her tema için net adlandırma ve tanımlamalar yapılmış ve son olarak da bu bilgilere ilişkin raporlaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler yapılırken görüşmede kullanılan sorulardan da yararlanılmıştır (Braun ve Clarke, 2006).

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik sağlama, sözel verilere dayanması bakımından nicel araştırmalara göre daha zor görünmektedir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre, güvenilirlik için en kullanışlı yöntemlerden biri, araştırmanın her bir aşamasının ve izlenen yolun detaylı olarak tanımlanmasıdır. Güvenirlik konusunda bu yola başvurulmuştur. Nicel araştırmada kullanılan ölçme aracının yerini nitel araştırmada araştırmacı alır ve araştırmacının düşünceleri ve beklentileri araştırma sonucuna yansiyabilir. Yansız olmak ve önyargılardan kurtulmak gerekir. Bu nedenle geçerlik konusunda ise, gözlem ve görüşmelerin birden fazla kişi tarafından yapılmasında fayda vardır. İç geçerlilik, elde edilen verilerin iki farklı kişi tarafından incelenerek karşılaştırması ile de artırılabilir. Nitel araştırmalarda karşılaştırılabilir ve dönüştürülebilirlik kavramları dış geçerlilik ile ilgili olarak kullanılır. Veriler, kategoriler, analizler, aşamalar ne kadar iyi tanımlanırsa diğer araştırmacıların sonuçları anlaması ve başka ortamlarda benzer çalışmalar yapmaları o kadar kolay olmaktadır (Büyüköztürk ve diğ., 2011). Bu araştırmada sözü edilen iç ve dış geçerlik kriterlerine uygun bir süreç izlenmiştir.

BULGULAR

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin metne dönüştürülmesi ve kodlama sonucunda öğretmen görüşlerinde vurgulanan özelliklerle elde edilen temalar; öğrencilerin yaşam koşulları ve sosyo-ekonomik düzeyleri, temel gereksinimler, akademik gelişim ve oyun gereksinimi, okul iklimi, genel değerlendirme başlıkları altında toplanmıştır. Bu bilgiler Tablo 1.'de özetlenmektedir.

Tablo 1. Temalar ve Alt Kategoriler Tablosu

Temalar	Alt Kategoriler
Öğrencilerin Yaşam Koşul Sosyo-Ekonomik Düzeyler	Öğrencilerin; ailelerinin gelir-eğitim düzeyleri/yaşam koşulları, YİBO'lara yönlendirilme nedenleri, ailelerini görme sıklıkları
Temel Gereksinimler	Okulun sunduğu sağlık, temizlik, yemek ve güvenlik hizmetleri, öğrencilerin uyku düzenleri; sevgi ve ait olma gereksinimleri
Akademik Gelişim ve Oyun Gereksinimi	Oyunlara ilişkin gözlemler; akademik başarı
Okul iklimi	Cinsiyet çoğunluğu ve okul iklimine etkileri; okul içindeki sorunlar; rehberlik hizmetleri; izleme çalışmaları; öğrencilerinin birbirlerini tanıma özellikleri
Genel Değerlendirme	Genel değerlendirme

1. YİBO öğrencilerinin yaşam koşulları ve sosyo-ekonomik düzeylerine ilişkin görüşler:

YİBO'larda öğrenim gören öğrencilerin, yaşam koşulları bakımından dezavantajlı çocuklar olduğu düşünülmektedir. Diğer okullarda öğrenim gören çocuklar aileleri ile birlikte yaşayarak eğitimlerini sürdürürken, YİBO'larda eğitimlerini sürdüren öğrenciler ailelerinden ayrı olarak ve bu okullarda yatılı kalarak eğitimlerine devam etmektedirler.

YİBO öğrencilerinin ailelerinin gelir ve eğitim düzeyleri ile yaşam koşullarına ilişkin öğretmen görüşlerine göre, öğrencilerin ailelerinin büyük çoğunluğunun köylerde, köye bağlı mezralarda ve dağınık yerleşim yerlerinde yaşamakta oldukları ve annelerinin ya okumaz-yazmaz oldukları ya da ilkokulu terk ettikleri görülmektedir. Babaların ise çoğunlukla, okur-yazar ve ilkokul mezunu oldukları belirtilmektedir. Öğretmen görüşlerine göre yalnızca ilçe merkezinden gelen ailelerin üst eğitim düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Aileler geçimlerini tarım ve hayvancılık ile sağlamaktadır. Ayrıca ailelerin çoğunluğunun gelir düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Yalnızca yurt dışında akrabaları olan ailelerin gelir düzeylerinin görece daha iyi olduğu ve diğer ailelere göre daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğu öğretmenlerin gözlemleri arasındadır. YİBO öğrencilerinin aileleri genel olarak çok sayıda kişiden oluşan ailelerdir ve aile iklimlerinde dini öğelerin baskın oluşu, ayrı anne-babalar ya da yaşlı anne-babaların varlığı ve aile içinde cinsiyetler arası iletişimin kopuk olması öğretmenler tarafından bildirilmiştir.

Öğretmen görüşlerine göre, çocukların YİBO'lara yönlendirilme nedenlerinin başında, ekonomik nedenler gelmektedir. Bunun yanında ailelerin yerleşim yerlerindeki temel gereksinimleri ve eğitim gereksinimlerine yönelik (sık öğretmen değişimi, okul yokluğu gibi) eksikliklerin olması da bu okullara yönlendirilme nedenleri arasındadır. Çocukların YİBO'lara yönlendirilmelerinde ailevi nedenlere bakıldığında, tek anababalılık, parçalanmış aile yapısı ve bu ailelerin YİBO'lardaki eğitime olan güvenleri olarak görülmektedir.

YİBO'lardaki öğrencilerin ailelerini görme sıklıkları, öğrenim gördükleri YİBO'nun sistemine ya da sistemli olmayışına göre değişmektedir. Bazı YİBO'larda öğrencilerin ailelerinin yanlarına gönderimi bir sisteme oturmuş olmasına karşın bazı YİBO'larda bu durumun düzenli hale getirilmediği görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin ailelerini görmeleri, velilerinin gelme sıklığına göre değişmektedir. Ancak bu noktada öğretmenlerin görüşleri velilerin, okulun yakınına gelseler bile çocuklarını görmeye gelmedikleri yönündedir. Bu konu hakkında öğretmenler şu görüşleri belirtmiştir:

“Çoğunluğu geliyor diyemeyiz. Her hafta sonu gelen aileler geldiği gibi gidiyorlar, merkezde kahvedeler. Her gün köy dolmuşları köydeki velileri ilçeye taşıyor. Ama çocuklarını görmeye gelmiyorlar. Köydeki velilerin hepsi de kahvededir.” (Ö1)

“Veliler gelip aldıkları zaman her hafta gidebiliyorlar. Yani velisi gelip alırsa, diğer türlü 15 günde bir gönderiyor müdürümüz. Bazı çocuklar ise gitmek istemiyorlar yani 1-2 ay gitmeyen öğrencilerimizde var.” (Ö2)

“Evde rahat olmadıklarını buranın daha iyi olduğunu düşünüyorlar. İşte oraya gittikleri zaman çalıştıklarını yorulduklarını söyleyip ya da aileler zaten kalabalık, çok ilgilenemedikleri için sevgi göremedikleri içinde burada öğretmenler birbirine ilgilendiğinden dolayı daha memnun olduklarını söyleyip gitmeyen öğrencilerimiz var.” (Ö3)

Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında öğrencilerin genelinin aile yaşamlarının türlü zorluklar içinde olduğu görülmektedir. Ayrıca ailelerin çoğunluğunun ilgisiz bir profil sergilemesi dikkat çekicidir. Bunun yanında öğrencilerin bir kısmı eve gönderilseler bile gitmek istememektedir. Buradan yola çıkarak öğrencilerin, aile ve yaşam koşullarından memnun olmadıklarından söz edilebilir.

2. Öğrencilerin temel gereksinimlerine ilişkin öğretmen görüşleri:

YİBO'larda toplu halde bir yaşam söz konusudur. Dolayısıyla her öğrencinin temel gereksinimlerinin eksiksiz karşılanması hem zor görünmektedir hem de düzenli bir sistemin olmasını gerektirmektedir. Temel gereksinimlere ilişkin görüşlere bakılacak olursa;

Sağlık hizmetleri: Sağlık hizmetleri öğretmen görüşleri doğrultusunda farklı YİBO'lara göre yeterli ve yetersiz olarak ayrılmaktadır. Sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğuna ilişkin görüşlerini belirten öğretmenler, bu okullarda bir hemşirenin ya da doktorun olmaması, hastalanan öğrencilerin hastane ya da sağlık ocağına götürülmeleri için belirli saatlerin beklenmesi, hemşirenin çağ dışı teknikler kullanması ya da sürekli izinde olması ve yalnızca hasta çocuklar ile ilgilenmesi gibi durumların varlığından söz etmişlerdir. Okul sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu savunan öğretmenler ise, 2-3 ayda bir doktorun gelip genel tarama yapması, revirlerinin 24 saat açık olması, aşıların düzenli takip edilmesi, acil durumlarda okul şoförünün hasta öğrenciyi beklemeden hastaneye götürmesi, okulda sürekli dış macunu, diş fırçası, bit ilacının bulundurulması yönündeki olumlu görüşlerini ortaya koymuşlardır. Sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu belirten bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“Hemşiremiz var ama o da kağıt üzerinde var. Gözleri ağrıyan erkek öğrenciye hemşire, kızlara çok bakıyorsunuz o yüzden gözleriniz bozuluyor diyor. Hemşire de buralı o yüzden herhangi bir otorite yetkisi kullanılmıyor ve hizmet kalitesini düşürüyor. Hemşirenin, rehberlik öğretmenin ve idarecilerin buralı olması denetimi aksatıyor, kaliteyi düşürüyor. Kağıt üzerinde denetim var. Eğer bir sıkıntı varsa ve ben buralıysam hiçbir şekilde sıkıntı büyümüyor kendi aramızda hallediyoruz, ama başka bir şehirlisem bir problem olduğunda o senden kaynaklı benim yetiştiğin çevreden kaynaklı oluyor.” (Ö5)

Temizlik hizmetleri: YİBO'larda temizlik ve hijyenle ilgili olarak ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Ancak öğretmenler bu genel değerlendirmelere karşın zaman zaman okullarının temiz olduğunu vurgulamışlardır. Bazı okullarda sabah-akşam ve ders aralarında derslik ve koridorlarda temizlik yapılmasına rağmen bazı okullarda böyle bir düzen görülmemektedir. Bununla birlikte öğretmenler temizlik görevlilerini yetersiz bulmaktadır. Bazı öğretmenler ise öğrencilerin temizlik davranışlarının ailelerinden dolayı gelişmemiş olduğunu ve dolayısıyla bu durumun okulun temizliğine olumsuz yansıdığını vurgulamışlardır.

Beslenme Hizmetleri: YİBO'larda yemeklerin üç öğün halinde düzenli olarak verildiği görülmektedir. Öğrenciler istedikleri kadar yemek yiyebilmektedirler ancak bazı öğretmenler yemeklerin kuru baklagil ve sebze ağırlıklı olduğunu, buna karşılık et türlerinin az olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla yemek konusunda, hem düzenli oluşu nedeniyle olumlu gözlemlere hem de sınırlılık nedeniyle olumsuz gözlemlere rastlanılmaktadır.

Güvenlik hizmetleri: YİBO'larda öğretmenlerin ciddi bir güvenlik açığı olduğuna ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Güvenlik görevlilerinin olduğu okullardaki görevlilerin yalnızca belirli saatlerde okulda bulunması, bazı

okulların güvenliğinin nöbetçi öğretmenlere bırakılması, okulda yalnızca kameraların olması, okulda güvenlik hizmetine ilişkin bazı saatlerin belirlenmesi ve sadece bu saatlerde güvenliğin sağlanması, YİBO'larda güvenlik hizmetlerine ilişkin sistematik bir uygulamanın olmadığını göstermektedir. Güvenlik hizmetlerinin tam sunulabilmesi için vardiyalı çalışan güvenlik görevlilerinin her zaman okulda bulunması gerekmektedir. Güvenlik hizmetini sunmak, öğretmenlerin görev tanımları içinde bulunmamaktadır. Aynı zamanda okulun güvenlik hizmetinden yararlanmak öğretmenlerin de hakları arasındadır. Bu bulgular YİBO'larda güvenlik hizmetleri açığının olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin uyku düzenleri: Öğrencilerin yatış ve kalkış saatlerinin her gün aynı olması bakımından öğrencilerin uyku düzenlerinin her YİBO'da belirli bir sistem içinde olduğu söylenebilir. Ancak bu düzenin, öğrencilerin yaşlarına ve hafta sonu-hafta içi günlerine göre farklılık göstermemesi dikkat çekicidir.

Sevgi ve ait olma gereksinimleri: Öğrencilerin uzun süreli olarak ailelerinden ayrı kalması ve başka bir topluluk içinde yaşamak zorunda olması, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının ne düzeyde ve nasıl karşılandığına ilişkin soruları akla getirmektedir. Öğretmenlere göre, genel olarak öğretmenler ve öğrenciler, sıcak ilişkilere sahiptirler ancak kimi zaman öğretmenlerin bireysel sorunları ve kendi özel yaşantıları bu sıcak ilişkiyi sekteye uğratmaktadır. Ayrıca yöneticilerin öğrenciler ile kurdukları iletişimin cinsiyete göre farklılık göstermesi, yine bu gereksinimin karşılanmasını aksatan bir başka görüştür ve öğretmenler öğrencilerle aralarında her ne kadar arkadaşça bir iletişim olsa da ailenin yerini dolduramadıklarını ifade etmişlerdir.

3. Öğrencilerin akademik başarı ve oyun gereksinimlerine ilişkin öğretmen görüşleri:

Öğretmenlerin öğrencilerin oyunlarına ilişkin gözlemlerine göre, özellikle geleneksel oyunların (çelik çomak gibi) sürüyor olduğunu görmek, kent okullarında çok rastlanmayan bir durum olduğundan önemli görülmektedir. Ayrıca öğretmenler kız çocukların erkek çocuklarına göre daha az oyun oynadıklarını söylemişlerdir. Bu durumun toplumsal cinsiyet farklılıklarına ilişkin bir örnek olduğu söylenebilir. Ayrıca oyun alanlarının yetersizliği ve zaman zaman televizyonun daha fazla tercih edilmesi öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri YİBO'larda akademik gelişmelerinin sağlanması da bazı gereksinimlerinin karşılanması kadar önemlidir. Öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında öğrencilerin akademik

başarı durumlarının heterojen bir yapı gösterdiği söylenmektedir. Öğretmenler tarafından öğrencilerin başarılı olma nedenleri; okulun sağladığı kursların ve etütlerin olması, ders dışı zamanlarda soru çözümleri gibi olanakların varlığı, bazı ailelerin ilgili olması, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin sıcak olması, rol modellerinin etkisi, rehberlik servisinin bu konuda iyi çalışıyor olması gibi etkenlerle ilgili görülmektedir. Başarısızlık nedenleri ise, öğrencilerin yaşlarına göre daha büyük problemlerin varlığının derse ilişkin ilgilerini azaltması, kızların bir an önce evlenme-evlendirilme isteği, ailenin öğrenciyi zaten okutmayacağı düşüncesi, kültürel olarak çocukların okula gönderilmesi hakkındaki olumsuz tutum ve inançlar, Türkçe'yi sonradan öğrenme, rol modelinin olumsuz etkisi ve öğrencinin ilkokulu başka bir yerde okuduktan sonra YİBO'ya gelmesi gibi etkenlerle ilgili görülmektedir.

4. Öğretmenlerin okul iklimi ve okulun sürdürdüğü çalışmalara ilişkin görüşleri:

Sayıca çoğunlukta olan cinsiyetin, cinsiyete özgü davranışlar bakımından okul iklimine etki ettiği bilinmektedir. Cinsiyete ilişkin dikkat çekici öğretmen görüşleri, tüm YİBO'larda öğrencilerin büyük çoğunluğunun erkek öğrenciler tarafından oluşmasıdır. Bu durumun okula yansımaları ise öğretmenler tarafından, erkek kavgalarının olması, erkeklerin banyo zamanlarının kızlardan daha fazla olması, okulda yapılacak bir etkinliğin erkek öğrencilere göre düzenlenmesi ve kızların hafta sonu izinlerinin olmaması şeklinde açıklanmıştır. Bu durumla ilgili olarak bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“Hafta sonu izni yok kız öğrencilere... Geziyorlar, dolaşıyorlar, birisi takılmasın diye.” (Ö6)

Ayrıca, öğretmenlerin kız öğrencilerin azınlıkta olmasından dolayı haklarını arayamaması, erkek öğrencilerin koruması altında olmaları, karşı cinsiyetle iletişimsizlik, erkeklerin okul içinde daha çok söz sahibi olması ve kızların akran ilişkilerinde dikkat çekici düzeyde pasif kalmaları gibi olumsuz görüşleri varken, öğretmenler son yıllarda yapılan kızların okula gönderilmesine ilişkin özendirme çalışmalarıyla kız öğrenci sayısında artışın olması hakkında olumlu görüşler de belirtmişlerdir.

Öğrencilerden aynı köy ve mezralardan gelenlerin birbirini tanınması ve birbirini tanıyan ve akraba olan öğrencilerin okul iklimine belirgin şekilde etki etmesi öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Bunun yanında gündüzlü gelen öğrenciler birbirini tanımamaktadır ve grup içinde soyutlanmaktadır.

Okul içinde yaşanan sorunlar öğretmen ifadeleri doğrultusunda aile ile ilgili, arkadaş ilişkileri ile ilgili, eğitim ile ilgili ve gelişim dönemleri ile ilgili olarak kategorileştirilmiştir. Birinci kademe aile özlemi yaşayan öğrenciler göze çarpmaktadır ve aile içi problemler okulda, öğrenciler tarafından da yansıtılmaktadır. Akran çatışmaları, birleştirilmiş sınıflardan gelen öğrencilerin okuma yazma öğrenmeden YİBO'ya gelmesi, derslere karşı ilgisizlik, öğretmenlerin okul içi sorumluluklarının fazla olmasından kaynaklı olarak öğrenciler ile yeteri kadar ilgilenememeleri, sayılan diğer sorunlar arasındadır.

Ayrıca öğrencilerin gelişim dönemlerine ilişkin sorunlarına bakıldığında, kızların okula geç gönderilmesiyle, fiziksel olgunluğa erişmiş ancak küçük sınıflarda okumaya devam eden ve menstürasyon yaşamış bu öğrencilerden, daha küçük olan sınıf arkadaşlarının ve kendilerinin olumsuz etkilenmesi, ergenlik problemleri, sigaranın kötüye kullanımı problemleri, öğretmen ifadelerinde yer almaktadır.

Söz konusu problemlere yönelik rehberlik servisinin yaptığı çalışmalara ilişkin öğretmen görüşleri ise yeterli ve yetersiz olarak ikiye ayrılmaktadır. Öğretmenler tarafından rehberlik servisinin yeterli olarak nitelendirildiği YİBO'lardaki rehberlik servisi çalışmaları; iletişim, madde kullanımı, verimli ders çalışma yöntemleri, ergenlik dönemi ve davranışlarla ilgili öğrenci seminerleri verilmesi, önleme ve çözüme yönelik çalışmaların yapılması, 2-3 hafta da bir rehberlik dersinin ve değerlendirme testlerinin yapılması, yönlendirme çalışmalarıyla okullar ile ilgili bilgilerin verilmesi, öğretmenlere konsültasyon çalışması yapılması, RAM ya da sağlık kuruluşlarına yönlendirme yapılması olarak sıralanmaktadır. Rehberlik servisi çalışmalarının yetersiz görüldüğü YİBO öğretmenlerinin ifadelerine bakıldığında ise, rehber öğretmenin olmaması, rehber öğretmenin müdahalesinin idarecinin inisiyatifine kalması, rehberlik servisinin 2. kademe odaklı çalışması, yalnızca sorunlu öğrenciler ile görüşme yapılması, kağıt üzerinde var olan ancak yapılmayan uygulamalar, öğrenci sayısının fazla olması kaynaklı rehber öğretmen sayısının okula yetmemesi gibi gerekçeler ifade edilmiştir.

Ayrıca okulun mezun olan öğrencilerine yönelik izleme çalışmalarına bakıldığında öğretmen ifadelerine göre, mezun olan öğrencilere yönelik herhangi bir izleme çalışması yapılmamaktadır. Öğretmen görüşlerine göre, izleme çalışmalarının yalnızca gözlem niteliği taşıdığı görülmüştür. Sadece bir YİBO'nun web sitesinde, mezun olan öğrencilerin paylaşımlarına yer verilen bir bölüm bulunmaktadır. İzleme çalışmaları hakkında bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“Geçen yıl 6. sınıflarda bir kız öğrencimiz vardı, bu sene gelmedi, evlendirmişler. Kızların okula gelmesi büyük bir şey bizim burada. Bir köy var hiç göndermiyor kızları mesela okula.” (Ö8)

Öğretmen ifadelerine göre mezun olan öğrencilerin lise ve yüksek öğretime devam durumlarına bakıldığında ise; özellikle erkek öğrencilerin ve başarılı rol modelleri olan öğrencilerin bir üst kuruma devam durumlarının daha fazla olduğu, ayrıca köyün şehre uzak olmasından kaynaklı olarak üst kurumlara devam edememe durumunun var olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bazı YİBO'lardan mezun olan kız öğrenciler hemen evlendirilirken, bazı YİBO'lardan mezun olan öğrencilerin evlenme yaşlarının 18-23 yaşına kadar uzamaktadır. Öğretmen ifadelerine göre, öğrencilerin mezun olduktan sonra uğraştıkları mesleklere bakıldığında, genel olarak hayvancılık göze çarpmaktadır.

5. Öğretmen görüşlerine göre, YİBO'lardaki çocukların gereksinimlerinin karşılanması ve yaşam koşullarına ilişkin genel değerlendirme:

Son olarak, öğretmenlerin YİBO'lara ilişkin genel değerlendirmeleri alındığında; öğrencilerin maddi ihtiyaçlarının karşılandığı ancak sevgi ve ait olma ihtiyaçlarına yönelik olarak çocukların ailelerinden ayrı olmasının çocuklar için olumsuz sonuçlar doğurduğu ve daha sık ailelerini görmeleri ve ailelerin bilinçlendirilmesi gerektiği, güvenlik sorunları, sosyal etkinlik yetersizliği, öğrenci profilinin uç örnekler göstermesi, okul-aile işbirliğinin sağlanamaması, öğretmen nöbetlerinin fazlalığından kaynaklı eğitimin aksaması gibi değerlendirmeler görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmen görüşleri, YİBO'larda öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin gelir ve eğitim düzeyinin düşük olduğu, çoğunlukla köy ve köy altı yerleşim yerlerinde yaşadıkları, daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları ve kalabalık aileye sahip olduklarına işaret etmektedir. Öğretmenlerin, genel olarak YİBO'ların koşullarının hem iyi, hem kötü olduğuna dayalı görüşleri yer almaktadır. Ancak tüm YİBO'larda öğrencilere yönelik uygulamalarda farklılık olduğu görülmektedir.

Türkiye'deki YİBO uygulamalarına, bazı ülkelerin yatılı bölge okullarında da rastlanmaktadır. Örneğin, Kanada'da yatılı bölge okulları sistemi 12 yıllık eğitimi, içinde barındıracak bir şekilde hazırlanmıştır, ayrıca aileler ve çocuklara yön göstericiliği bakımından yararlı olacak, okula ilişkin uygulamaları içeren bir el kitabı oluşturulmuştur. Böylelikle aileler, çocuklarının yatılı okulda hangi hizmetlerden yararlanacakları ve okula ilişkin kural ve uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmaktadır (Thomson, Lafortune, 1999). Ancak böyle bir uygulama Türkiye'de henüz geçerli

değildir. Bu nedenle öğrencilerin ailelerini görme sıklıkları gibi uygulamalarda YİBO'lara göre uygulama çeşitlilikleri görülmektedir.

YİBO'larda çocukların psikolojik ihtiyaçlarının (özellikle sevgi ve ait olma) karşılanması konusunda yetersizliklerin olduğu söylenebilir. Çoğu öğretmen görüşüne göre öğrenciler, YİBO'larda ailenin eksikliğini yaşamakta ve öğretmen görüşlerine göre öğrenci-öğretmenlerin yakın ilişkileri, öğretmenlerin kişisel problemleri ve özel hayatları nedeniyle sınırlı olmaktadır. Çocuk ve ergenlerin duygusal-davranışsal gelişimleri için hazırlanan okul temelli müdahale programlarında son çalışmalara göre ailenin de katılımının önemi vurgulanmaktadır (Cao, 2006; Breinholdt, Esbjorn, Reinholdt-Dunne, Stallard, 2012). Dolayısıyla aile katılımının olmadığı bir eğitim ortamı ya da müdahale programı tamamen işe yarar görünmemektedir.

Okullarda büyük güvenlik açığı ve kız çocuklarının çeşitli yönlerden dezavantajlı konumda olduğu görülmektedir. Hafta sonu izinleri konusunda tüm YİBO'larda standart bir uygulamanın olmamasının yanı sıra, bazılarında hafta sonu izinleri yalnızca erkek öğrencilere tanınmaktadır.

Ayrıca, fiziksel koşulların yetersizliğinden kaynaklanan problemlerden dolayı öğrencilerin oyun gereksinimlerinin yeterince karşılanmadığı görülmektedir. Çocuk için temel gereksinimler kadar önemli yer tutan oyun gereksiniminin karşılanması bakımından gerekli fiziksel koşulların sağlanması ve yeni uygulamalara gidilmesinin gerekli olduğu söylenilebilir.

Çocukların okuryazarlık sürecinde ve gelişim gereksinimlerinin karşılanması konusunda eğitim ortamlarına aile katılımının önemini vurgulayan pek çok araştırma ve kitap bulunmaktadır. Sözü edilen araştırma ve kitaplarda, çocukların gelişim ve eğitim süreçlerinin her bir basamağında ailenin rolünün önemine vurgu yapılmaktadır (Gül, 2007; Weiss, Bouffard, Bridglall ve Gordon, 2009; Kocayörük, 2010; Nagy, 2011). Görüşme yapılan tüm öğretmenlerin dile getirdiği üzere ailelere ulaşamaması durumu söz konusudur. Ancak okul-aile işbirliğinin sağlanması çocuğun gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Öğretmenlerin ve diğer personelin işe devamsızlıklarının, öğrencileri olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Öğrenciler ihtiyaç duyduklarında ilgili personele ulaşamamaktadır.

YİBO'lardaki denetim sistemi tekrar gözden geçirilerek, öğrencilerin gereksinimlerinin düşünülmesi doğrultusunda daha sağlıklı, temiz, güvenilir, nitelikli eğitimi olan okullar haline getirilmesi amaçlanmalıdır. Öncelikle YİBO'lardaki uygulama farklılıklarının ortadan kaldırılabilmesi bakımından, uygulamaların gözden geçirilmesi ve her YİBO için yönetmelik ve kurallara uygun uygulamaların olması gerekmektedir.

Öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanması, toplumsal cinsiyet farklılığına göre yapılan uygulamaların eşitlenmesi, aynı zamanda okul ikliminin iyileştirilmesi için çalışmaların yapılması ve okul ruh sağlığı hizmetlerinin iyileştirilmesi için ekip çalışmasının gerekliliği vurgulanabilir. YİBO okullarının fiziksel yapılarının da çocukların gereksinimlerinin karşılanmasında önemli yer tutmaktadır.

Eğitimde okul ve aile işbirliğine vurguda bulunarak ailelere ulaşma ve aileleri eğitime katma politikaları izlenmelidir. Bu konuda dünyada iyi örneklerine rastladığımız bazı okul tabanlı müdahalelerden/programlardan yararlanılabilir.

Eğitimin aksamaması, çocukların gereksinimlerinin karşılanabilmesi bakımından öğretmen atama politikalarına önem verilmeli ve okullardaki görevlilerin izinleri, eğitim ve çocukların gereksinimleri göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir. YİBO'lara atanan öğretmenler genellikle yeni mezun olmakla birlikte, sık olarak görev yerleri değişmektedir. Bu nedenle YİBO'larda istihdam edilen öğretmenlerin atama politikalarında değişiklik yapılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de önemli bir yeri bulunan YİBO'lar göz önüne alınarak YİBO'lara yönelik kapsamlı gelişimsel araştırmalar yapılmalı ve bu okullara dönük eğitim politikaları oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ak, L. & Sayıl, M. (2006). Three Different Types of Elementary School Students' School Achievements, Perceived Social Support, School Attitudes and Behaviour Adjustment Problems. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6 (2),293-300.
- Anderson, E. W. (2005). *Residential and Boarding Education and Care for Young People: A Model for Good Practice*, Routledge: Oxfordshire.
- Aralpınan, H. (1998). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulları'nın Sayısal Gelişimi ve Hizmet Sunduğu Çevre*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Braun & Clarke. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Breinholdt, S., Esbjorn, B.H., Reinholdt-Dunne, M.L. & Stallard, P. (2012). CBT for the Treatment of Child Anxiety Disorders A Review of Why Parental Involvement Has Not Enhanced Outcomes. *Journal of Anxiety Disorders*, 26, 416-424.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (10.basım). Ankara: PegemA Akademi Yayıncılık.
- Cao, C. (2006). *Social and Emotional Development of Children*. California: First 5 California.
- DeJong, J. A. & Holder, S. R. (2006). Indian Boarding Schools and The Therapeutic Residential Model Project, American Indian and Alaska Native Mental Health Research: *The Journal of the National Center*, 13 (2) : 1-16.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. (2. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık Sürecinde Aile Katılımının Rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 17-30.
- Işık, H. & Maya, İ. (2003). Taşınabilir İlköğretim Uygulaması ve Bu Uygulamaya Son Verilmesi ile İlgili Veli Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11 (2), 285-296.
- Işıktekiner, F.S. & Akbaba Altun, S. (2011). Hastane Okullarındaki Sorunlar ve Yaşantılar. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 318-331.
- Kılıç, D. (2001). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulları İle Diğer İlköğretim Okullarının Toplumsal Fonksiyonları Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması (Erzurum Örneği)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen Gelişiminde Aile İşlevi ve Baba Katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (33), 37-45.
- MEB & TÜİK (2011), *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2010-2011*.http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2010_2011.pdf adresinden 31.01.2012 tarihinde erişilmiştir.
- MEB, (2003). *Boarding Schools Managers Guidance Hand*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 19.

- MEB. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. 24.6.1973 tarih ve 14574 sayılı Resmi Gazete.
- MEB. (2003). *İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. 27.8.2003 tarih ve 25212 sayılı Resmî Gazete.
- MEB. (2003). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulları ve Pansiyonlu İlköğretim Okulları Yönetici Kılavuz Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 17.
- MEB. (2007). *Temel Eğitime Destek Programı*. <http://tedp.meb.gov.tr> adresinden 03.08.2011 tarihinde erişilmiştir.
- Naggy, K.A. (2011). *The Impact of A Family Involvement Program on Achievement in First Grade Students*, Walden University.
- Özmen, F. & Tonbul, T. (2010). Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO) Sınıflarında Disiplin Sorunları ve Başetme Yolları (Elazığ Örneği). *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (3), 1328-1342.
- Punch, K.F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Schaverien, J. (2011). *Boarding School Syndrome: Broken Attachments A Hidden Trauma*. British Journal of Psychotherapy, BAP and Blackwell Publishing, USA.
- Thomson, A. & Lafortune, Sylvie. (1999). *Handbook of Canadian Boarding Schools*. Canada: Dundurn Press.
- Weiss, H.B., Bouffard, S.M., Bridglall, B.L. & Gordon, E.W. (2009). *Reframing Family Involvement in Education: Supporting Families to Support Educational Equity*. Teachers College, Columbia University.
- Westhuizen, P. C., Oosthuizen, I. & Wolhuter, C. C. (2008). The Relationship Between an Effective Organizational Culture and Student Discipline in a Boarding School. *Education and Urban Society*, 40, 205.
- White, M. (2004). An Australian Co-educational Boarding School: A Sociological Study of Anglo-Australian and Overseas Students' Attitudes from their own Memoirs. *International Education Journal*, 5 (1).
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2012). Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının Sorunlarının Öğrenci Algılarına Göre Değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3), 659-6